

Összeköthető-e a magyar tartalomszolgáltatás társadalomtörténete és az angolszász médiatörténeti hagyomány?¹

Absztrakt

„A munka ezen a területen éppen csak elkezdődött: sokkal többre lenne szükség” – írja Fred Turner (2017) az internet nem-amerikai, lokális kultúrtörténeteinek feltárásáról. És valóban, bár a digitális média angolszász és a főként az Egyesült Államokbeli múltja aránylag gazdagon dokumentált és feltárt (lásd Boczkowski 2004), addig a peremvidékek – legyen az az úgynevezett Globális Dél vagy éppen Közép-Kelet Európa – digitális történelmeiről nem sokat tud a társadalomtudomány. Tanulmányomban a magyar digitális média (azon belül is a tartalomszolgáltatás) társadalomtörténetének megírhatóságával kapcsolatban egyetlen módszertani kérdésre szeretnék reflektálni. Arra, hogy egy ilyen, a közelmúlt történelmének részét képező, és több tudományág, hagyomány által vizsgált terület kutatása milyen kapcsolatban állhat az angolszász társadalom- és kultúrtörténeti, technológia- és médiatörténet-írás paradigmájával.

Az internet, mint a történetírás eszköze és alanya

Yehuda Bauer 1976-ban, a „*Kortárs történetírás – néhány módszertani probléma*” című írásában (Bauer 1976) annak a reményének adott hangot, hogy a történettudomány adatfeldolgozási problémájára egy hatékony adattároló és -előhívó rendszer hamarosan megoldást szolgáltat. Ez pedig nem volna más, mint az akkor épp elterjedőben lévő számítógép. Komplet archívumokat lehetne átfordítani a számítógép nyelvére – írta Bauer –, majd igény szerint visszafordítani a szükséges információkat, ezzel megszűnne rengeteg olyan információkeresési és -rendszerezési probléma, amellyel a történészek már évszázadok óta küzdenek.

Bár az utóbbi néhány évtizedben először a számítógép, majd az internet elterjedése valóban segített jónéhány adatokkal kapcsolatos probléma megoldásában, a történettudomány számára abban az értelemben nem hozott paradigmátikus változást a digitalizáció, hogy a lehetséges elsődleges történeti források jelentős része továbbra is nem vagy nehezen hozzáférhető, rendszerezhető és értelmezhető. Többek között azért, mert a digitális vagy online adattárolás jóval törekenyebb, mint azt a kezdeti utópiák vélték². Az adatok eltűnése mellett pedig az adatokhoz való hozzáférés és azok rendszerezése is számos új, korábban nem ismert kihívás elé állítja azokat, akik el szeretnének merülni a közelmúlt történelmének az internet által dokumentált szegletében.

Kifejezetten a digitális média történelmére koncentrálva ez a probléma még hűsbavágóbbá válik, hiszen az internetes források és archívumok törekenysége magának a történeti rekonstruálását is megnehezíti. Hiába áll rendelkezésre megannyi eszköz, tartalom és az azokból változó standardok szerint összeállított, hosszabb vagy rövidebb ideig működő vagy elérhető archívum, ezeknek a változásai, hibái és inkompatibilitásai – az üzemeltető nem fizeti be a domain díját, már nem elérhető egy böngésző-kiterjesztés, vagy nem elérhető a szoftver, amivel feldolgozható volna a tartalom – okán „az internet nem írja meg a saját történelmét” (lásd Tófalvy 2016a).

Az interneten valaha létezett adatok minél körültekintőbb rekonstruálásának és előhívásának rengeteg új módszertani problémát felvető feladatán túl a digitális média társadalomtörténeti kutatásának másfajta adatokkal is dolgoznia kell. Az adott technológia létrehozásában, használatában, társadalmiasulásában közreműködő emberek hálózataival, és az azokban megszülető kulturális jelentésekkel. A magyar tartalomszolgáltatás történetében ez például olyan kérdések vizsgálatát jelentheti, mint a két vezető online lap, az Index és az Origo kapcsolata az elmúlt két évtizedben, illetve e két platform viszonya a felhasználói tartalmakhoz? Továbbá, miért maradtak le a print lapok a tartalomszolgáltatás hazai piacán;

¹ A tanulmány a Bolyai János Kutatási Ösztöndíj támogatásával készült.

² Ahogy arra például Vint Cerf, a Google alelnöke vagy éppen Horváth Iván mutatott rá (BBC 2015; Horváth 2015).

hogyan változott a szórakoztató tartalmak és bulvártartalmak viszonya, hogyan alakultak ki az új újságírói műfajok, mint például a blogok, a videó- és adatújságírás? De ugyanígy a fájlcsere- és történetek, az online médiaipar kulturális gyökerei, a mérnöki-újságírói kooperációk vagy éppen a platformok térnyerése is a magyar tartalomszolgáltatás társadalomtörténet-írásának potenciális kérdései közé tartoznak (Szakadát 2016), ahogy például az online újságírói professzionalizáció folyamatai, az iWiW fogadtatás- és alakulástörténete, vagy a korai digitális üzleti modellek kulturális megalkotása (Tófalvy 2016b; 2017; 2019).

Digitális média és tartalomszolgáltatás

Mi az a tartalomszolgáltatás? A 2001-ben alapított Magyarországi Tartalomszolgáltatók Egyesületének³, azaz a meghatározó online médiavállalatokat és -felületeket tömörítő egyesületnek a 2009-ben véglegesített tartalomszolgáltatási kódexe (MTE 2019) szerint „internetes tartalomszolgáltatónak tekintünk minden olyan jogi vagy természetes személyt, illetve ezek bármilyen csoportját, amely/aki az internetfelhasználók összessége, vagy egy csoportja által elérhető módon, bármilyen (textuális, numerikus, képi, hangos, multimediális) információt tesz közzé időben korlátozott vagy korlátlan módon úgy, hogy a tartalomhoz hozzáférők által e jogi vagy természetes személy egyértelműen, a tartalomhoz való hozzáférés során azonosítható. Az internetes tartalomszolgáltatás fogalmába beleértjük a különböző hálózatokon elérhető WWW, mobil, szélessávú, e-mailes információkat, mely technológiák ugyanakkor nem kizárólagosan alkotják a fogalom tartalmát. Nem tekintjük tartalomszolgáltatónak azt a szolgáltatót, aki pusztán technológiai lehetőséget biztosít egy vagy több, egyszerűen azonosítható jogi vagy természetes személynek, információk közzétételére.” (3.1.)

Ez a definíció tehát tartalomszolgáltatónak csak azokat az ágenseket tekinti, amelyek saját tartalmat állítanak elő. Így a mai kifejezéssel platformoknak nevezett szereplők – mint például a Google vagy a Facebook – amelyek tartalmakat közvetítenek, illetve lehetőséget adnak arra, hogy felhasználói tartalmak jöjjenek létre, és eljuthassanak más felhasználókhoz, nem tartoznak ebbe a körbe. Bár kétségtelenül fontos és lényegi különbség van a tartalmat forgalmazó platformok és a forgalmazott tartalmat előállító szereplők között, a két közeg közötti elválaszthatatlan kapcsolat miatt a mindenkori platformok és az eredeti tartalmat előállító (mai kifejezéssel) tradicionális médiavállalatok történelmét nem érdemes, és valószínűleg nem is lehet elválasztani egymástól. A tartalomelőállítás és -forgalmazás funkciói a digitális média története során nem a kétezertizedes években kapcsolódnak és/vagy mosódnak össze először. Az eredeti tartalmat nem előállító iWiW része volt a Magyar Telekom tartalomstratégiájának, az Index fórumszolgáltatása pedig szorosan összefonódott a lappal és annak kultúrájával, ahogy a Hírkereső, mint aggregátor is jelentős hatást gyakorolt a magyar tartalomszolgáltatókra, és általában az online média működésére. A tartalomelőállítás és -megosztás funkcióit, felületeit, ágenseit tehát nem érdemes elkülöníteni egymástól a történelmi kutatás során, mert segítenek egymás megértésében: a tartalomszolgáltatás és -szolgáltatók története szükségszerűen a tartalommegosztás és a platformok története is egyben. A tartalomszolgáltatás és annak tágabb, régebben webkettőnek, később közösségi médiának, ma pedig platformoknak nevezett kontextusával együtt alapvetően szöveges és audiovizuális tartalom közzétételét és forgalmazását jelenti, bármilyen digitális felületen (weben vagy alkalmazásokon keresztül), és annak jellemzően *business to consumer* módját, azaz a nem-üzleti végfelhasználókhoz eljutó tartalmak szolgáltatását.

Új, média, történetek

A tartalomszolgáltatás ily módon meghatározott körével és kontextusával kapcsolatban felvethető módszertani kérdés úgy szól, hogy milyen tudományközi háttérrel rendelkezik lehetséges társadalomtörténetének megírása. Hogyan néz(het) ki a tartalomszolgáltatás és a digitális média történetírásának társadalomtudományos mezője, kik kutatnak, milyen kérdéseket, és lehetséges-e egyáltalán a digitális történelem kutatásáról, mint egységes területről, irányzatról, tudományról beszélni? Milyen kutatási hagyományban, paradigmában

³ Disclaimer: 2012 és 2018 között az MTE főtitkára voltam (T.T.)

érdemes gondolkodni? Az átlagfelhasználók számára is elérhető web 2019-ben tölti be a harmincadik életévét, az internetes tartalomszolgáltatás pedig alig több, mint negyed évszázados múltra tekint vissza. Ennek fényében nem túl meglepő, hogy a digitális világ történeti megközelítésének tudományos mezője jelenleg még kialakulóban van. Számos tudományág és kutatási irány metszéspontjaiban, egymással párhuzamosan lehet megfigyelni olyan, egymással versengő vagy éppen egymást kiegészítő megközelítéseket, amelyek célja a digitális kultúra történelmének feltárása és megértése.

Az egyik ilyen csomópont, és egyben úttörő munka *Gabriele Balbi* médiatörténész, az Università della Svizzera italiana Média és újságírás intézetének tanára és *Paolo Magaudda* médiaszociológus, a Padovai Egyetem oktatójának közös friss, 2018-as kötete (*A History of Digital Media: An Intermedia and Global Perspective*), melyben a szerzők kísérletet tesznek a tudományterület módszertani alapjainak körülírására. Ahogy a kötet utolsó, záró bekezdésében fogalmaznak: „...ez a könyv egyszerűen egy kezdeményezés, az első sora egy hosszú, még megíratlan párbeszédnek, az első téglája egy olyan háznak a médiatudományok területén, amit digitális médiatörténetnek hívnak majd” (Balbi-Magaudda 2018: 223). Jelezve, hogy bár a tágabb tudományos háttér és a vizsgált terület már adott, maga a speciális kutatási irány még születőfélben, alakulóban, intézményesülőfélben van. A Balbi–Magaudda szerzőpáros a tudományközi mezőben olyan „studies” jellegű megközelítéseket ötvöz, mint a *média, kommunikáció és történelem, a kommunikáció politikai gazdaságtana, a tudomány, technológia és társadalom tanulmányok*, valamint a *kritikai kultúrakutatás*: ezeknek az eszköztárát és fontos problémáit tartják irányadónak. Ilyen problémák például a hatalom és a technológia viszonya, a posztkoloniális narratívák szerepe vagy éppen az „újdomság” megkonstruálása a technológia társadalmi megalkotásának folyamatában.

Legfontosabb hivatkozási pontjaikként, előfutáraikként pedig azokat a szerzőket említik, akik a hasonlóan vegyes módszertani háttérű, megértő technológia- és médiatörténeti iskolához tartoznak. Ennek a leginkább az Egyesült Államokban meggyökerezett szemléletnek máig nincsen összefoglaló neve: az intézményi és tudományrendszerezési szempontból egyaránt meglehetősen szerteágazó hálózatot egy korábbi írásomban kritikai technológiakutatásnak (Tófalvy 2015) neveztem. Ezen szerzők számára fontos a kritikai kultúrakutatás meghatározó témáinak, a kulturális jelentésnek és a társadalmi, kulturális hierarchiáknak, szimbólumoknak a megértése a média és a technológia történetén keresztül. Ahogy éppen az „új média újdomságának” problémakörére reflektálva Balbi és Magaudda (2018: 11) fogalmaznak: „Az új média úgy tűnik, nagyon gyorsan változik és ezért gyakran radikálisan »forradalminak« tartják (ezzel jellemzően élesen elkülönítve a múlttól), ezért a történeti elemzést gyakran nehézkes alkalmazni, vagy éppen egyenesen értelmetlen, egy olyan (nem véletlenül prezentistának nevezett) vízióban, amely a jelenre és a jövőre koncentrál. Ez a könyv, olyan médiatörténészek kutatási programját követve, mint Lisa Gitelman (2006), Jonathan Sterne (2012), Benjamin Peters (2009), Dave Park, Nick Jankowski és Steve Jones (2011) és még sokan mások — ez ellen a megközelítés ellen kíván érvelni. Megmutatva, hogy az új vagy digitális médiát szélesebb és kritikusabb perspektívában kell értelmezni, nyitottan annak a kérdésnek a megértésére, hogy mi is az »igazán új« bennük, és melyek a digitalizáció mély és hosszútávú következményei.”

Egy másik, hasonlóan friss kezdeményezés Fred Turneré (2017), a Stanford kommunikációs tanszékének professzoráé, aki *Can we write a cultural history of the Internet? If so, how?* című tanulmányában javaslatokat tesz, a digitális médiatörténetet elhelyezésére a tudományos mezőben. Az ő megközelítésében a kulcsszó az infrastruktúra. Az internet és a digitális média is egy infrastruktúra, amely a korábbiakhoz (a vasúttól kezdve az elektromosságig) hasonlóan lehetőséget ad a különböző kulturális jelentések megosztására és közvetítésére. Turner ezért azt javasolja, hogy a kutatók forduljanak inspirációért olyan tanulmányokhoz, amelyek ezeknek az infrastruktúráknak a kultúrával való interakcióját értelmezik. Ilyen megközelítés például Leo Marxé (1964), aki azt mutatta be, hogy a 19. század közepi Egyesült Államokban, a vasút elterjedésével hogyan változott meg az irodalom természetképe. Vagy Ruth Schwarz Cowané (1983), aki a konyhai háztartási eszközök szerepét vizsgálta az nők otthon végzett munkamennyiségének és szerepeinek változásában; vagy Carolyn Marvin (1988) munkája, amely az elektromosság elterjedése körüli diskurzusokban mutatta ki a létező társadalmi

feszültségeket; és Lynn Spigel (1992) könyve, melyben azt elemezte, hogy a televízió hogyan vált az amerikai mindennapok részévé.

Ahogy Balbi-Magaussa és Turner áttekintéseiből is kiderült, a digitális médiatörténet formálódó területe egyszerre érint több különböző, beágyazott tudományágat (mint például a szociológia, történettudomány, információ- és könyvtártudomány), valamint olyan *studies* jellegű tudományközi területeket is, amelyeket jellemzően egy-egy módszer vagy éppen vizsgált terület köt össze. Többek között ilyen a kulturális antropológia, technológiatörténet, internettörténet, társadalomtörténet, politikai gazdaságtan, kulturális iparágak, tudomány, technológia és társadalom tanulmányok (STS), újságírás-tanulmányok, kritikai kultúrakutatás, kultúrtörténet, a közelmúlt történelme, digitális bölcsészet vagy éppen a médiatörténet, illetve a mindezek metszéspontjában elhelyezkedő, kritikai technológiakutatásnak is nevezhető terület. Feltételezhetően éppen fluiditása miatt a területet meghatározásával kísérletező szerzők inkább egyes kutatók és műveik mentén írják körül az új területet, mintsem a tudományági hagyomány(ok)ra való rámutatással.

Ahogy a terület irodalma is angolszász hangsúlyú, úgy a legtöbb munka maga is az angolszász világban lezajlott eseményeket elemzi. Ugyanakkor a már idézett Turner-szöveg határozottan kitér arra, hogy szükség lenne a digitális történelem feltárásának földrajzi kiterjesztésére is. Mint írja, „szükségünk van az internet és a kulturális változás lokális kutatásaira, a Föld számos pontján kivitelezve, az internet megérkezését megelőző helyi kultúrtörténet megfelelő ismeretével és megértésével. A munka ezen a területen éppen csak elkezdődött: sokkal többre lenne szükség.” (Turner 2017: 45).

Az elmúlt hét-nyolc évben kezdtek azok a munkák, kezdeményezések megjelenni a nemzetközi szinten, amelyek az angolszász világon kívüli területek digitális médiatörténetével foglalkoznak. Ironikus módon az eddig megszületett legfontosabb ilyen monográfiák, melyek a tágran értelmezett digitális médiatörténet egyes, peremterületi narratíváit mondják el, angolul íródtak és az angolszász közeg egyik legfontosabb akadémiai centrumában (az MIT Pressnél) jelentek meg. Ilyen például Eden Medina (2011) könyve az Allende-féle Chile kibernetikai utópiájáról, Benjamin Peters (2016) munkája a szovjet internet koncepcióiról vagy éppen Julien Mailland és Kevin Driscoll (2017) műve a francia Minitel hálózatról.

Hogyan illeszkedik, illeszkedhetne bele a hazai társadalomtudományos párbeszédbe, egy hasonló, az eddigiekben felvázolt módszertani keretre építő tartalomszolgáltatás-történet? Egy olyan, társadalom- és kultúrtörténeti szemléletű feldolgozás, amely a digitális médiához kapcsolt kulturális jelentések, illetve az azok megalkotásában résztvevők hálózatát, az abban lezajló társadalmi folyamatokat (mint például a professzionalizáció) igyekszik rekonstruálni és értelmezni?

Párhuzamos történelmek

A hazai médiatörténet eddig létrejött szakirodalma egyfelől tematikusan világosan kirajzolja a még feldolgozatlan korszakokat. A kezdetektől a rendszerváltásig tartó időszakot alaposan dokumentálja és bemutatja Buzinkay Géza nagymonográfiája (2016), és a Horthy- (Sipos 2011) illetve a Kádár-korszakról (Takács 2012), valamint a rendszerváltást megelőző és követő időszakról (Bajomi-Lázár 2001; 2005) is születtek jelentős munkák, amelyek (túlnyomórészt a nyomtatott sajtóhoz kötődő) újságírás és a társadalom interakciójáról szólnak, jellemzően a politikátörténet felől közelítve. Egyfelől tehát világos a magyar tartalomszolgáltatás-történet, mint hiányzó fejezet helye: a rendszerváltást követő évtized második felétől zajló események feldolgozása szervesen kapcsolódhat a magyar média eddig feltárt történetéhez.

A módszertani és elméleti háttérrel tekintve azonban a magyar hagyomány és a fentebb bemutatott angolszász szemléletű médiatörténet szemlélete jelentősen eltér fókuszaiban és történetiség-értelmezésében egyaránt. Amíg az előző elsősorban a médiatartalmak és a „nagy” politikátörténet társadalmi kölcsönhatásait vizsgálja, addig az utóbbi a médiatechnológiák közvetítő szerepére és a mindennapok történelmére, a médiafelületek, -tartalmak és a társadalom interakcióiban létrejövő kulturális jelentésekre összpontosít. Ilyen megközelítésű, „második generációs” médiatörténeti munka még nem jött létre, Buzinkay Géza (2016a) megfogalmazásában részben azért, mert hiányoznak a feltételei, előmunkálatai.

Az eddigi legátfogóbb, önmeghatározása szerint „első generációs” (azaz az empirikus alaputatást végző) magyar sajtótörténeti munka szerzőjének összegzése előtt bő egy

évtizeddel lezajlott egy diskurzus a hazai közegben, amely éppen e körül a kérdés körül szerveződött, hogy a jellemzően angolszász centrumú, antropológiai ihletettséggű, a kultúr- és társadalomtörténeti szempontokat is figyelembe vevő médiatörténeti szemléletet hogyan lehetne bevonni a magyar sajtótörténet elbeszélésébe. (Értelemszerűen ebben a gondolatcserében akkor még nem specifikusan a digitális média, hanem általánosságban a médiatörténet és az újságírás történetének összekapcsolási lehetőségeiről esett szó.) Az egymáshoz lazán kapcsolódó szövegek sorát Széchenyi Ágnes *A huszadik század hiányzó sajtótörténete – adósságlista és javaslat című írása* (Széchenyi 2004) is inspirálhatta, melyben még ugyan nem a társadalomtörténeti megközelítést hiányolta a magyar újságírás-történetben, inkább a feldolgozásra váró korszakokról és lehetséges témákról, szempontokról ad áttekintést (a médiapiaci folyamatok történetétől egészen a regionális sajtóig).

Gyáni Gábor (2006), reflektálva Széchenyi Ágnes fenti írására, már kimondottan a hiányzó társadalomtörténeti megközelítésre fókuszál. Gyáni többek között – az angolszász irodalomban is központi kérdésnek számító – professzionalizációs folyamatok történeti feltárását hiányolta a hazai korpuszból. Ahogy fogalmaz: „...külön témát képez az újságírók társadalomtörténete, amelynek eddig jószerével csak futó pillantást szentelt hazai sajtótörténet-írásunk. A kivételek között (a teljesség igénye nélkül) említhető Buzinkay Géza és Sipos Balázs néhány írása (...). A téma szerves része az értelmiség társadalomtörténetének, amely rendszerint a professzionalizáció folyamatának vizsgálatát tartja kiemelkedően fontos elemzési szempontnak. (...) Mindez és még számos ehhez kapcsolódó probléma különösen relevánsnak tűnik az újságírói hivatás (majd egyre inkább funkcionális ismérvekkel jellemzett szakma) belső világának alakulása szempontjából.” Gyáni cikkével egy évben jelent meg Sipos Balázs (2005) széles áttekintése az angolszász médiatörténet-írásról, illetve Szajbély Mihály (2005) írása, melyben szintén azt az igényt fogalmazza meg, hogy a hazai sajtótörténetnek, illetve általában a médiatörténet-írásnak túllépve a kronologikus alapkutatót, össze kellene kötnie (egyebek mellett) a közönségek történetét a technológiák és az azok által lehetővé tett észlelési rendszerek történetével.

A fent idézett munkákat követően, majd egy évtizeddel későbbi hozzászólásában Z. Karvalics László (2014) a már körvonalazott hiányérzetek, illetve alkalmazásra érdemesnek gondolt megközelítések sorát az információtörténet perspektívájával egészítette ki. Ironikus módon az ehhez a diskurzushoz kapcsolható legutóbbi írás – szintén Széchenyi Ágnes (2017) recenziója Buzinkay Géza 2016-os kézikönyvéről –, bár a mű megjelenését rendkívüli jelentőségűnek tartja, de konstatálja, hogy a nemzetközi médiatörténeti diskurzusban már jó ideje alapvető fontosságúnak számító társadalomtörténeti kérdésselvetések (mint ahogy arra a kötet szerzőjének fentebb idézett előszava is utalt: tudatosan) hiányoznak a munkából. Ahogy Széchenyi fogalmaz, szemléletesen összefoglalva az angolszász médiatörténeti paradigmában domináns megközelítéseket:

„...A médiát tágan értelmezik, a sajtó mellett a vasút, a hajózás, a posta, a távíró, a telefon, de sok más egyéb mellett a mozi és a gramofon is ide tartozik értelmezésükben, de vizsgálják a telefon szociabilitását is, vagy éppen a családi videózást és természetesen a Facebookot is, a digitális tartalomszolgáltatás és kommunikációs kapcsolatok teljes skáláját. (...) Az új szemlélet lényege – rendkívül semmitmondóan szólva – az a kölcsönhatás, ahogy a kommunikációs lehetőségek és tartalmak átírják az emberi viszonylatokat és fordítva, ahogyan ezek az emberi közösségek, egyének és csoportok visszahatnak a technikára és a médiatartalmakra.”

Visszatérve a címben feltett kérdésre – miszerint: összeköthető-e a magyar tartalomszolgáltatás társadalomtörténete és az angolszász médiatörténeti hagyomány? – azt gondolom, az előzmények ellenére is egyértelmű igen a válasz, még ha a további kifejtés nem is olyan egyszerű. A hazai médiatörténet máig fennálló kettőssége – a számos fejezet megíratlansága mellett a megírtak módszertani sokfélesége és azok távolságtartása a társadalom- vagy kultúrtörténeti szemlélettől – vegyes örökséget hagy az jövő múltértelmezőire. Egyfelől nagy terhet, hiszen nem lehet támaszkodni egyetlen olyan saját, lokális társadalom- és médiatörténeti paradigmára, amely kulturálisan és intézményesen is beágyazott keretrendszer adna az empirikus kutatásoknak. Másfelől viszont nagy szabadságot és lehetőséget: szabadságot a fogalmi keretek kidolgozásában és alkalmazásában, és lehetőséget arra, hogy a hazai médiatörténet hozzáférhetőbbé váljon a nemzetközi értelmezői közösségek számára.

Irodalomjegyzék:

- Bajomi-Lázár Péter (2001) *A magyarországi médiaháború*. Új Mandátum Kiadó.
- Bajomi-Lázár Péter (2005) *Magyar médiatörténet a késő Kádár-kortól az ezredfordulóig*. Akadémiai Kiadó.
- Balbi, Gabriele – Paolo Magaudda (2018) *A History of Digital Media: An Intermedia and Global Perspective*. Routledge.
- Bauer, Yehuda (1976) Contemporary history – some methodological problems. *History*, vol. 61, no. 203 (1976), pp. 333–343.
- BBC (2015) Net pioneer warns of digital 'Dark Age'. BBC News, 2015 február 13. <http://www.bbc.com/news/science-environment-31458902> (utolsó letöltés dátuma: 2019. 09. 09.)
- Boczkowski, Pablo (2004) *Digitizing the news: innovation in online newspapers*. MIT Press.
- Buzinkay, Géza (2002) Mi a médiatörténet és oktatásának mi a haszna? Az Eszterházy Károly Főiskola tudományos közleményei (Új sorozat 29. köt.) pp. 181-185.
- Buzinkay Géza (2016) *A magyar sajtó története a kezdetektől a rendszerváltásig*. Wolters Kluwer.
- Buzinkay Géza (2016a) Előszó. In Uő: *A magyar sajtó története a kezdetektől a rendszerváltásig*. Wolters Kluwer, pp. 11-20.
- Cowan, Ruth S. (1983) *More work for mother: The ironies of household technology from the open hearth to the microwave*. New York, NY: Basic Books.
- Gitelman, Lisa (2008) *Always Already New: Media, History, and the Data of Culture*. MIT Press.
- Gyáni Gábor (2006) Sajtótörténet a társadalomtörténész szempontjából. *Médiakutató*, 7. évf., 1. sz., 57-64. o.
- Horváth Iván (2015) „Nincs média tovább, hanem bejáratok vannak az univerzumba” – Interjú Horváth Ivánnal. MODEM, <http://www.mediatortenet.hu/2016/03/21/horvathivan/> (utolsó letöltés dátuma: 2019. 09. 09.)
- Marx, Leo (1964) *The machine in the garden: Technology and the pastoral ideal in America*. Oxford: Oxford University Press.
- Marvin, Carolyn (1988) *When old technologies were new: Thinking about electric communication in the late nineteenth century*. New York: Oxford University Press.
- Mailland, Julien – Kevin Driscoll (2017) *Minitel: Welcome to the internet*. MIT Press.
- Medina, Eden (2011) *Cybernetic revolutionaries. Technology and politics in Allende's Chile*. MIT Press
- MTE (2009) *Tartalomszolgáltatási kódex. A Magyarországi Tartalomszolgáltatók Egyesületének a tartalomszolgáltatásra vonatkozó működési, etikai és eljárási szabályzata*, 2009. október 21. <http://mte.hu/etikai-kodex/> (utolsó letöltés dátuma: 2019. 09. 09.)
- Peters, Benjamin (2016) *How not to network a nation: The uneasy history of the soviet internet*. MIT Press
- Sipos Balázs (2005) Az angol nyelvű médiatörténet- írásról. *Magyar Könyvszemle*, 131- évf., 1. sz., 1-14. o.
- Sipos Balázs (2011) *Sajtó és hatalom a Horthy-korszakban*. Argumentum.
- Spigel, Lynn (1992) *Make room for TV: Television and the family ideal in postwar America*. Chicago, IL: University of Chicago Press.
- Szajbély Mihály (2005) A médiatörténet és a sajtótörténet viszonyáról. *Médiakutató*, 6. évf., 1. sz., 71-79. o.
- Szakadát István (2016) Szempontok a magyar online médiatörténet feltárásához. *Médiakutató* 16. évf., 3. sz., 37–46. o.
- Széchenyi Ágnes (2004) A huszadik század hiányzó sajtótörténete – adósságlista és javaslat. *Magyar Tudomány*, 111. évf. 10. sz. 1150-1163. o.
- Széchenyi, Ágnes (2017) Buzinkay Géza: A magyar sajtó és újságírás története a kezdetektől a rendszerváltásig. *Magyar Tudomány*, 178. évf. 12. sz. 1658-1661. o.
- Takács Róbert (2012) *Politikai újságírás a Kádár-korban*. Napvilág kiadó.

Tófalvy Tamás (2019) „Van egy összefüggés, amit nehéz számszerűsíteni, de nem lehet tagadni a létét” – Üzleti modellek a magyar online média korai szakaszában. *In medias res*, 8. évf, 1.sz, 130-144. o.

Tófalvy Tamás (2017) „Nem tudtuk, hogy az internet következő 10 éve arról fog szólni, amit akkor csináltunk” – Az iWiW története. *In medias res: folyóirat a sajtószabadságról és a médiaszabályozásról*, 6. évf., 2. sz. 372–385. o.

Tófalvy Tamás (2016b) „A nyomtatott sajtó már nem pálya”: Újságírói professzionalizáció és szakmai önkép a magyar online média kialakulásának időszakában (1995-1999) *Médiakutató* 17. évf, 3-4. sz.,. 55–66. o.

Tófalvy Tamás (2016a) Miért nem írja meg az internet a saját történelmét? Törekeny archívumok, digitális történelmek és az internet memóriazavarai: A Médiakutató Digitális történelmek című blokkja elé. *Médiakutató*, 17. évf. 3-4. sz. 19–21. o.

Tófalvy Tamás (2015) A kritikai technológiakutatásról. *Magyar Tudomány*, 176. évf. 1. sz., 96–102. o.

Turner, Fred (2017) Can we write a cultural history of the Internet? If so, how? *Internet Histories*, vol. 1, no. 1-2, pp. 39–46.

Z. Karvalics László (2014) Horizontokat tágító és civilizáló erő: Az információtörténelmi fordulat irányairól és esélyeiről a sajtótörténet-írásban. *Médiakutató*, 15. évf. 2. sz. 7–15. o.

Kulcsszavak: Digitális média, internet, kritikai technológiakutatás, módszertan, tartalomszolgáltatás, társadalomtörténet-írás

Angol absztrakt

„Work in this area is just beginning; we need much more” – wrote Fred Turner (2017) about unearthing local, non-American cultural histories of the internet. Indeed, while the Anglo-Saxon and predominantly American past of digital media is relatively well-documented and -researched (see Boczkowski 2004), about digital histories of the peripheral regions – let it be the Global South or Central and Eastern Europe – little is known and written about in the realms of social sciences. In this paper I attempt to reflect upon one methodological question regarding the possible narratives of the social history of Hungarian content providing. Particularly, what kind of relationship could be established between research in this local field, and the Anglo-Saxon research tradition of interpretative technology and media history?

Életrajz

Tófalvy Tamás PhD, kultúrakutató, kommunikációs szakember, tanácsadó. A kommunikációs technológiák és a kultúra interakciójával, valamint a digitális tartalomipar stratégiájával és történetével foglalkozik. A BME Szociológia és Kommunikáció Tanszékének Bolyai János Kutatási Ösztöndíjas egyetemi docense, a Magyar Online és Digitális Médiatörténet (MODEM) projektvezetője. 2013–17 között a Magyarországi Tartalomszolgáltatók Egyesülete főtítkára, 2012–13-ban a Columbia Egyetem Fulbright-ösztöndíjas kutatója, 2011–12-ben az Indiana University Bloomington Rézler Gyula ösztöndíjas kutatója volt. 2017-ben két könyve is megjelent: *A digitális jó és rossz születése: Technológia, kultúra és az újságírás 21. századi átalakulása* és *Túl a szubkultúrán, és vissza: Populáris zenei színterek, műfajok és az internet* címmel.